

گزارش :

پیشنهاد ثبت اثر در فهرست آثار ملی

حمام فهلیان

تهیه کننده گزارش : رضا نوروزی

۱- موقعیت طبیعی :

شهرستان ممسنی در شمال غربی استان فارس و در غرب رشته کوه زاگرس قرار دارد. بخش فهلیان در سمت چپ رودخانه فهلیان و در ۱۵ کیلومتری شمال غربی نورآباد قرار دارد. ارتفاع این منطقه از سطح دریا بین ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ متر متغیر است. تشکیلات زمین شناسی این منطقه مربوط به دوران دوم و قسمتی از آن مربوط به دوران سوم می باشد. خاکهای منطقه به دو گروه خاکهای رسوبی و خاکهای فله‌ای تقسیم می شود. رودخانه فهلیان نقش عمده‌ای در شکل گیری سکونتگاههای این منطقه دارد.

۲- موقعیت فعلی :

حمام فهلیان از نظر موقعیت جغرافیایی در شهرستان نورآباد ممسنی، منطقه فهلیان و در جنوب روستای فهلیان در دامنه کوه زرد واقع شده است.

۳- تاریخچه بنا :

با توجه به وضعیت و پلان بنا به احتمال زیاد این حمام متعلق به صفویه می باشد.

۵- نوع بهره‌برداری و خصوصیات بارز بنا:

این بنا در حال حاضر هیچگونه کاربری ندارد ولی در گذشته از آن بعنوان حمام استفاده می‌شده است. از خصوصیات بارز این بنا پلان جانبی توجیه آن است. نوع ترکیب فضاها و کاربری آنها از اختصاصات این حمام است. استفاده از لوله‌های سفالی انتقال آب به درون ناقصها در اطراف بنا، استفاده از مصالح سنگ، کج، آجر و ساروج در فضاها، مختلف بر حسب نیاز از دیگر اختصاصات حمام است.

۶- عوامل تزئین شده و نوع آنها:

عوامل تزئینی در این بنا به چشم نمی‌خورد و تنها کاربندهای زیرگنبد را می‌توان بعنوان یک عامل تزئینی کاربردی به حساب آورد.

۷- نوع مالکیت بنا و مشخصات ثبت آن در ردیف آثار تاریخی:

این بنا در حال حاضر فاقد مالک خاصی می‌باشد، جهت ثبت بنا از آن گزارش، عکس و پلان تهیه گردیده است.

۸- اقدامات انجام شده در مورد بنا با ذکر مشخصات:

این بنا تاکنون تعیین حریم نشده است ولی از آن عکس، گزارش ثبتی و پلان تهیه شده است.

۲ - مشخصات بنا :

این بنا از دو بخش مجزا با دو پلان متفاوت تشکیل شده است. مصالح ساخت بنا از سنگ و گچ بوده و بصورت محدود از آجر به ابعاد $25 \times 25 \times 5$ استفاده شده است. ملاحظه سازج در محلهایی که بیشتر در تماس با آب هستند بکار رفته است. ابعاد کلی حمام $13 \times 27/30$ متر است.

بخش شمالی حمام شامل یک فضای جلپها شکل در مرکز است. این بخش شامل یک هشتی در مرکز به ابعاد 53×53 و چهار شاه نشین در چهار ضلع بزرگ و چهار اطاق در چهار ضلع کوچک هشتی است. ورودی بنا از اطاق گوشه شمال غربی است. ابعاد این اطاق 17×315 م. م می باشد. در گوشه جنوب شرقی این اطاق یک ورودی جهت دسترسی به فضای اصلی هشتی و مجموعه ایجاد شده است. اطاق گوشه شمال شرقی قرینه این اطاق بوده و در فاصله بین این دو یک شاه نشین با 14 م. م عمق و 25 م. م عرض ایجاد شده است. شاه نشین شرقی و غربی از نظر ابعاد با هم برابر هستند. (25×19)

اتاقهای گوشه های جنوب شرقی و جنوب غربی با هم قرینه بوده و از نظر ابعاد بزرگتر از دو اطاق قبلی است. ابعاد این اتاقهای 23×315 م. م می باشد یک ایوان در فاصله بین این دو اطاق ایجاد شده و یک راهرو در انتها این دو فضا را به هم مرتبط می سازد. بر روی بدنه جنوبی این راهرو دو ورودی جهت دسترسی به فضای حمام ایجاد شده است که یکی از آنها در حال حاضر مسدود شده است. فضای اصلی حمام از نظر پلان متفاوت با فضای مجاور توصیف شده است. این بخش شامل چهار قسمت است که ابعاد فضاهای آن با هم تفاوت دارد. در مجاور قسمت توصیف شده یک ورودی به فضای کوچکی دسترسی می یابد که از این فضا یک در به ایوان شمالی راه پیدا می کند در قسمت روبروی این اطاق یک اطاق طولی و کم عرض ایجاد شده که دو نورگیر در بالای آن تعبیه شده است. در امتداد این فضا دو فضای بزرگتر نیز ایجاد شده است که یکی از آنها بشدت تخریب شده است. از بارزترین مشخصات این بنا گردش آب در دیوارهای بنا و ایجاد تاقچه هایی جهت برداشتن آب می باشد. در این بخش همچنین سه فضای چهار گوش ایجاد شده که بر روی آنها گنبد های کوتاهی ساخته شده. انتهای تری قسمت حمام نون آن می باشد که بصورت بیضی شکل ایجاد شده و در بالای آن محل گرم شدن آب بوده که احتمالاً از سازج بوده و دیگ فلزی نداشته است. در قسمت پایین دیوارها در بعضی قسمتها از آجر جهت مقابله با رطوبت استفاده شده است. سازج نیز در جاهایی که با آب مرتبط بوده مورد استفاده قرار گرفته است. در پاره ای از قسمتها از پوشش طاق و توبره استفاده شده.

۹ - توضیح ضروری و اختصاصی بنا :

این بنا از نظر موقعیت و پلان بکر از بناهای با ارزش منطقه می باشد. با توجه به وضعیت فعلی بنا احتیاج به تعمیرات ضروری دارد. قضاها موجود احتیاج به مطالعه و بررسی دقیق تر دارد و قسمتهای در حال تخریب می باشد. حفاظت شوند.

اشاره به اقداماتی که در دوره های گذشته روی بنا انجام شده است.

۱ - توسعه و یا تعمیرات دخل و تصرف انجام شده تاکنون :

بر روی این بنا دخل و تصرف چندانی مشاهده نمی شود. تنها بعضی از ورودیهای داخلی و خارجی جهت دسترسی به قضاها مسدود شده اند. سقف

قسمتهایی از بنا فرو ریخته، دو تا از نورگیرهای روی سقف مسدود شده است. ۸/۲

حمام فہلیان - ضای کلی - شمال مغربی

حمام فہلیان - ضای کلی از جنوب

حمام فہلیان - شاوی کلی - مشرق

حمام فہلیان - شاوی کلی - مغرب

حصار فہلیان - سالی داہلی گرومخانہ

حصار فہلیان - سالی معوجی - گرومخانہ

حمام نهبلیان - ایوان و فضاهای مجاور - ضلع جنوبی

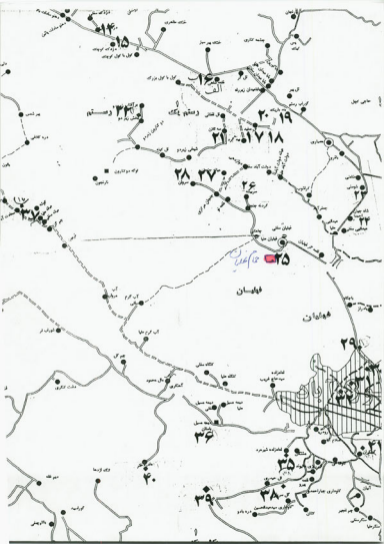
حمام نهبلیان - ایوان و اتاقهای مجاور

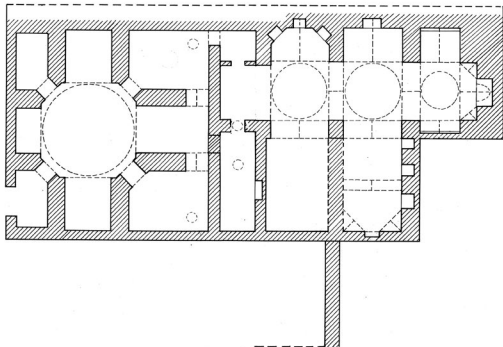

حمام مهلبان - نقره دستری، بعضی از مضامین

حمام مهلبان - رلهو و میهت انامها و ایلان حنبری

اداره کل میراث فرهنگی استان فارس

عنوان بنا	حمام روستای فعیان
عنوان نقشه	پلان
پروژه اشت	دانشجوی م. معماری
ترسیم	۳ شهری
مقیاس	۱/۱۰۰
تاریخ	۷۱۵۵
نقش مربوطه	پژوهش